

J.P. Bonerandi, M. Kosewski, L. Walgrave e.a., Délits des jeunes et jugement social. Recherche comparative internationale, Ed. de la Maison des sciences de l'homme, Parijs, 1983, 237 p.

Dit boek vormt de neerslag van een vergelijkend onderzoek naar de attitudes t.a.v. deviant gedrag van jongeren in drie landen waar een min of meer vergelijkbaar jeugdbeschermingssysteem vigeert, nl. België, Frankrijk en Polen.

De fundering van dit onderzoek ligt grotendeels binnen de interactionistisch geïnspireerde labeling-theorieën, die voortdurend de aandacht willen trekken op stigmatiserings- en etiketteringsprocessen in zowel formele als informele sociale reacties op deviantie. Deze processen kunnen volgens Lemert o.a. tot de zgn. deviante carrière leiden.

De hoofdbedoeling van de hele opzet is nu precies deze processen te concretiseren aan de hand van het onderzoek naar de attitudes van een aantal mensen, al of niet direct betrokken met de jeugdbescherming, t.a.v. een 25-tal gedragingen die als deviant bestempeld worden.

De onderzoeksmethode is eenvoudig: elke ondervraagde moet tweemaal (éénmaal voor een delikt gepleegd door een jongen en éénmaal voor een delikt gepleegd door een meisje) zijn waardering uitdrukken over elk gedrag op een zevenpuntenschaal, gaande van helemaal niet erg tot heel erg.

De onderzoeksvraag tenslotte is eigenlijk driedig: ten eerste wordt de vraag gesteld of er binnen de verschillende ondervraagde groepen discrepanties zijn in attitudes; daarnaast (en in feite het meest) gaat de aandacht naar mogelijke verschillen tussen de diverse groepen onderling en ten laatste wordt ook uitgekeken naar eventuele interculturele verschillen.

Ondanks het feit dat de auteurs zelf heel wat methodologische kritieken onderkennen (o.a. de niet-representativiteit van de meeste proefgroepen), moeten we er toch op wijzen dat blijkbaar iets fundamenteels over het hoofd werd gezien. Het onderzoek vond immers plaats in drie landen, waar een jeugdbeschermingssysteem vigeert, waar, zoals auteurs zelf vermelden, maatregelen t.a.v. deviante minderjarigen in de eerste plaats gebaseerd zijn op kenmerken in de persoonlijkheid en/of het milieu van de jongere. België kan hierbij als voorbeeld gesteld worden, vermits de huidige wet op de jeugdbescherming slechts in heel geringe mate in een strafrechterlijke afhandeling *sensu stricto* voorziet.

Dit betekent o.a. dat het antwoord van de ondervraagden, die beroepshalve met de jeugdbescherming begaan zijn, in feite niet direkt in verband kan gebracht worden met de werkelijke praktijk. Immers, een oordeel over deviant gedrag aan de hand van dit gedrag in se, is niet vanzelfsprekend hetzelfde als een oordeel over ditzelfde gedrag aan de hand van kenmerken van de dader en zijn milieu. De cognitieve en emotionele processen die de attitude bepalen kunnen in beide gevallen totaal verschillend zijn.

Het onderzoek kan dus eigenlijk tot conclusies leiden met weinig realiteitswaarde, en hierbij denken we dan vooral aan besluiten rond de attitudes van de Belgische magistratuur.

Wat ook jammer is in het onderzoek, is het feit dat enkel deviante jongeren, die in een instelling verbleven, aan bod zijn gekomen in de groep 'gerechtskinderen'. Niettegenstaande de plaatsing o.a. in België nog steeds de meest frequent gevonniste maatregel is (in tegenstelling tot wat de auteurs op p. 41 in het

boek vermelden), betekent dit niet dat jongeren die in hun eigen milieu worden 'behandeld' in een dergelijk onderzoek niet van belang kunnen zijn. De attitudes van deviante minderjarigen kunnen immers meebepaald worden door de straf die op hun deviant gedrag is gevolgd. Een vergelijking tussen geplaatste en in eigen milieu behouden minderjarigen ware dus op zijn plaats geweest.

Het is onmogelijk in het kader van deze bespreking alle resultaten, die in het boek vermeld staan, weer te geven. We hebben ons moeten beperken tot de belangrijkste vaststellingen. Het boek reveleert immers weinig of geen afgewerkte stellingen; daarvoor waren er teveel onvolledige of oncontroleerbare variabelen in het onderzoek. Men kan dus hoogstens spreken van enkele richtinggevende aanwijzingen voor de gestelde hypothesen.

Een algemene vaststelling is wel dat in alle landen bij alle ondervraagde groepen, delikten met fysisch geweld tegen personen als het ergst beoordeeld werden.

Van fundamentele interculturele verschillen in attitude is eigenlijk weinig zichtbaar. Volgens de auteurs is dit heel waarschijnlijk te wijten aan gemeenschappelijke historische invloeden, vooral dan vanuit het katholicisme. Toch zijn er in Polen een aantal lichte discrepanties tegenover België en Frankrijk, zoals de grotere homogeniteit in de antwoorden, de strengere beoordeling van delikten door meisjes gepleegd, e.a. Deze verschillen zijn echter geenszins absoluut.

Binnen de groepen zelf valt vooral de zeer lage consensus op bij de jonge delinkwenten. Zij lijken heel realistisch elke gedraging in te schatten, o.a. aan de hand van hun ervaring met de gevolgen van dergelijk gedrag.

Hun gebruik van de puntenschaal is ook specifiek, nl. bimodaal. De meest extreme waarden worden het meest aangeduid: men redeneert blijkbaar vanuit een zwart-wit optiek. De gedragingen die niet extreem geplaatst kunnen worden, krijgen dan maar de gemiddelde waarde mee.

De delinkwenten zijn ook heel verdraagzaam, in tegenstelling tot de andere jongeren. Dit vindt, volgens de auteurs, zijn oorsprong in enerzijds een verdedigingsreactie tegenover de mogelijk optredende cognitieve dissonantie, en anderzijds misschien reeds in een identificatie met 'echte' delinkwenten.

Tussen de groepen onderling zijn de meeste verschillen vastgesteld. De mensen die beroepshalve het nauwst bij de jeugdbescherming betrokken zijn, lijken minder streng te oordelen dan de 'niet-professionelen'.

Maar tussen de professionelen onderling is er evenmin eensgezindheid. De attitudes blijken duidelijk gebonden aan de groep waartoe men behoort, aan de rol die men speelt in het systeem. Hoe verder men bv. gesitueerd is in de procesgang, hoe verdraagzamer men blijkt te zijn. Naast de rechters, blijken ook mensen die tewerkgesteld zijn in alternatieve hulpverleningscentra en begeleiders in open milieu minder zwaar aan deviantie te tillen.

De nauwe relatie tussen professionele rol en attitude heeft volgens de auteurs een functioneel karakter. Het leidt tot een harmonie in het interventiesysteem maar eigenlijk is deze harmonisatie enkel en alleen artificieel. Er is immers geen stereotype kijk op deviantie in gelijk welke maatschappij. Deze stereotypen worden volgens de auteurs wel eens geponeerd maar dienen dan louter een pragmatisch doel: een uniforme en gegeneraliseerde repressie.

Dit boek is een nieuwe aanwijzing voor de mogelijke relativiteit en subjec-

tiviteit van de basis, waarop de dag van vandaag in de jeugdbescherming, en op justitieel vlak in het algemeen, in feite tussengekomen wordt. Het kan de basis vormen voor tendenzen naar non-interventionisme, abolitionisme of meer strict vastgelegde regels in o.a. het jeugdbeschermingsrecht.

Toch gaf het boek niet echt voldoening. Misschien ware het beter geweest de onderzoeken in de diverse landen afzonderlijk grondiger en uitgebreider uit te voeren, om pas achteraf een meer diepgaande culturele analyse te beginnen.

Of zijn we te veeleisend...?

Geert Cappelaere

C. Kelk - Kort begrip van het detentierecht, Serie Strafrecht en Criminologie, nr. 1, Ars aequi libri, 1983, 265 p.

De nieuwe regeling van het beklagrecht in Nederland (1977) en de wijzigingen in de rechtspositie van de gedetineerden die daarmee gepaard gingen, hebben een hele reeks interessante publicaties opgeleverd. In dit boek wil Kelk op enigszins thematische wijze inzicht geven in de problemen van het detentierecht, alsmede informatie verschaffen over de belangrijkste regelingen en rechtswegen. Met 'detentierecht' wordt het onderdeel van het penitentiaire recht bedoeld dat betrekking heeft op het leven van de gedetineerden binnen de muren van de strafinrichting (de interne rechtspositie).

In de eerste hoofdstukken van het boek geeft de auteur een overzicht van de juridische uitgangspunten voor een degelijke rechtspositie van gedetineerden en een kritische bespreking van de thans in Nederland geldende materiële en procedurele normen. De (rechtstheoretische) standpunten die hij daarbij inneemt kwamen vroeger reeds uitvoerig aan bod in zijn boek *'Recht voor gedetineerden (een onderzoek naar de beginselen van het detentierecht)'* Samsom, 1978, waarover een uitgebreide bespreking in dit tijdschrift verscheen (*Panopticon*, 1982, 384-387).

De kern van het boek bestaat uit een gedetailleerde analyse van het beklagrecht. Een eerste deel handelt over de ontvankelijkheidsvragen, de beklaggronden en de procedure. In een tweede deel geeft de auteur een thematisch overzicht van de materiële elementen van de detentiesituatie (o.m. de afzonderingsvormen, correspondentie en bezoek, de arbeid, de medische en sociale verzorging) die met de toepassing van het beklagrecht voortdurend evolueren en preciezer omschreven worden. In het laatste hoofdstuk behandelt Kelk de rechtspositie van t.b.r.-gestelden (ontoerekenbare en verminderd toerekenbaar verklaarde daders), waarvoor andere rechtswegen gelden dan het hoger genoemde beklagrecht. De auteur tracht in dit werk een zo duidelijk mogelijk beeld op te hangen van een ingewikkelde materie die voortdurend in beweging is, aangezien de rechtspositie van gedetineerden in Nederland in belangrijke mate door rechtspraak bepaald wordt. Deze evolutie wordt geïllustreerd met talrijke voorbeelden. De voor- en nadelen van een dergelijk systeem komen hiermee aan het licht. Als één van de nadelen kan zeker het gevaar voor een 'neerwaartse nivellering' van de rechtspositie aangehaald worden, wat betekent dat de lokale directie of de overheid, wanneer bepaalde probleemgebieden herhaaldelijk het voor-